

Mikä toimii psykososiaalisessa päihdehoidossa?

PEKKA SAARNIO

Psykososiaalista päihdehoitoa koskeva asiallinen keskustelu on meillä sangen vähäistä. Painettu ja sähköinen media sen sijaan pursuavat kaikenkarvaisia käsitteitä aihepiiristä. Tämän kirjoituksen tavoitteena on provosoida asiapitoista keskustelua.

Olen pitkään luennoinut päihdeongelmien hoidosta ja toipumisesta. Mikä sitten toimii päihdehoidossa? Vaikka oleellisten asioiden kiteyttäminen ei ole helppoa, rohkenin kuitenkin yrittää. Tuloksena oli viisi psykososiaalisen päihdehoidon yleistä periaatetta sekä joukko erityisempiä seikkoja.

1) Kaiken pitää lähteä asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta, mikä muun muassa tarkoittaa henkilökohtaista palveluohjausta. Myös asiakkaan uskomukset hoitoa ja odotukset sen tuloksia kohtaan ovat keskeisellä sijalla.

Tähän kokonaisuuteen kuuluvat niin ikään asiak-

kaan muutosvalmius ja pysyvyyssodotukset. Lisäksi työntekijän on sopeutettava oma toimintansa asiakkaan vastahankaisuuden ja äkkipikaisuuden mukaan.

Erityisesti hoidon alkuvaiheessa mutta myös myöhemmin on panostettava asiakkaan sitouttamiseen hoitoon ja keskeyttämisen ehkäisyyn. Tähän tarkoitukseen on saatavilla ulkomaisia manuaaleja, joiden ainakin osittainen suomentaminen olisi paikallaan.

2) Toinen oleellinen kokonaisuus koskee työntekijän ominaisuuksia ja toimintaa. Tämä tulisi huomioida aina opiskelijavalinnasta työntekijöiden rekrytointiin ja työnohjaukseen.

3) Samalla on korostettava työntekijän ja asiakkaan välisen yhteistyösuhteen merkitystä. Kyseessä on infrastruktuuri, johon kaikki perustuu. Ilman hyvää yhteis-

työsuhdetta eivät mitkään hoitomenetelmät toimi.

4) Toiminnan jatkuvuus on yksi harvoista psykososiaalisuuden yleisistä lainalaisuuksista, niin hyvässä kuin pahassa. Tämän vuoksi jatkohoitto on tärkeällä sijalla päihdehoidossa. Lisäksi palautteen kerääminen ja seuranta kuuluvat tähän kokonaisuuteen. Sitä paitsi ne itsessään ovat hoidollisia interventioita.

5) Asiakkaan sosiaalisten verkostojen kartoittaminen ja elvyttäminen ovat niin ikään psykososiaalisen päihdehoidon ydinaluetta.

Entä mihin tämä kaikki perustuu? Kotisivullani (<http://www.uta.fi/yky/sty/yhteystiedot/saarnio/lahte2.pdf>) on valikoima päihdeongelmien hoitoa ja toipumista koskevia lähteitä. Valikoima on samalla näkemykseni aihepiiriä koskevasta keskeisimmästä tutkimuksesta. Olen erityisesti hakenut analogioita psykoterapiaa koskevaan tutkimukseen.

Eriarvoisuuden erittelyä

SAKARI KARVONEN

On virkistävää lukea akateemista teosta, jonka kirjoittaja ei peittele näkemyksiään. Cambridgen yliopiston emeritusprofessori, ruotsalainen luokkatutkija Göran Therborn tekee pelin selväksi jo kirjansa nimessä: hänen mielestään eriarvoisuus on kuolemaksi. Siitä ei ole epäilystä. Kiinnostavampaa on, mil-

lä tavoin, mihin kaikkeen eriarvoisuus vaikuttaa ja minkälaisia ovat eriarvoisuutta synnyttävät mekanismit. Alun perin vuonna 2013 ilmestyneen kirjan tarkoitus on myös kuvata, miten tassa-arvoa on edistetty, ja neuvoa, miten vähentää eriarvoisuutta maailmassa. Vaikea olla ajattelematta, että tässä maailmanpa-

---

Göran Therborn
Eriarvoisuus tappaa
Vastapaino, 2014

rantajan roolissaan Therborn on jotenkin periruotsalainen.

Onneksi teos ei typisty epä-määräiseen maailmanparannukseen vaan teksti etenee sys-

temaattisena esityksenä pätee-
masta. Therborn esittää, että
eriarvoisuutta on akateemises-
ti tarkasteltu yhteiskunnallisena
ongelmana vain vähän. Kun tä-
tä nykyä Richard Wilkinsonin ja
Kate Pickettin *The Spirit Levelin*
(2009) ja sittemmin Thomas Pi-
kettyn *Le Capital au XXlle siècle*
(2013) teoksen jäljiltä eriarvoi-
suutta käsitteleviä kirjoja tuntuu
ilmestyvän harva se viikko, väite
vaikuttaa alkuun yliampuvalta.
Therborn tähtää kuitenkin ni-
menomaan sosiologian ytimeen:
aiemmat teokset edustavat joko
epidemiologiaa tai erittelevät tu-
loeroja, joten ne ohittavat muut
yhteiskunnallisen osallisuuden
ulottuvuudet. Näistä ulottu-
vuuksista fokusoidaan terveyteen
ja kuolleisuuteen, henkilökohtai-
sen vapauden asteeseen sekä yk-
silön arvokkuuteen ja kunnioit-
tamiseen. Kyseisiä ulottuvuuksia
hän erittelee edelleen eriarvoi-
suuteen vaikuttavien resurssien
kannalta, joiksi nimetään tulot,
vauraus, koulutus ja valta.

Terveys sosiologille sekä tar-
kastelukulma (eroihin vaikutta-
vat voimavarat) että terveyden
ja kuolleisuuden eriarvoisuut-
ta kuvaavat esimerkit ovat tut-
tua tavaraa. Totesihan WHO:n
terveyden sosiaalisten määrittä-
jien maailmanlaajuinen komis-
sio jo vuonna 2008 loppurapor-
tissaan, että ”eriarvoisuus tappaa
ihmisiä laajamittaisesti”. Komis-
sio – jossa siinäkin sivumennen
sanoen oli vahva ruotsalaisedus-
tus – suosittelee, että terveyse-
rojen poistamiseksi on puutut-
tava vallan, rahan ja resurssi-
en epätasaiseen jakautumiseen.
Therborn ei komission raport-
tia jostain syystä mainitse, vaika
WHO:n tilastoihin muuten
viittaakin. Meilläkin raportti on
ohitettu sikäli, ettei sitä koskaan
käännetty suomeksi. THL kyllä-

kin julkaisi raporttia ja WHO:n
terveyspolitiikkaa esittelevän
tutkimuksen vuonna 2013, jo-
ten pienellä viiveellä terveyden
sosiaalisia määrittäjiä koskevaa
ajattelua on tuotu myös suoma-
laislukijoiden saataville.¹

Therborn alleviivaa, että eriar-
voisuuden tutkimus ei ole terve-
ys-, sosiaali- tai edes tulopolitiik-
kaa vaan aitoa tutkimusta, jossa
kuitenkin on normatiivinen läh-
tökohta. Normatiivisuudella tar-
koitetaan perusteltua näkemystä
siitä, mitä on ”hyvä ja rikas ih-
miselämä”. Normatiivisuudesta
ei silti seuraa, etteikö tutkimus-
toimintaa voisi ottaa vakavasti:
eriarvoisuutta on syytä ”tarkas-
tella tieteellisesti falsifioitavissa
olevilla menetelmillä”.

Millaista sitten on nykypäivän
eriarvoisuus? Kuten sanottua,
eriarvoisuus tappaa, mikä näkyy
elinajan eroina rikkaiden ja köy-
hien maiden välillä, maiden si-
sällä ja jopa yksittäisten alueiden
sisällä. Eriarvoisuus sulkee ovia
ja rajaa siten mahdollisuuksia
vaikuttaa oman elämän ehtoi-
hin. Eriarvoisuus myös vieraan-
nuttaa siinä mielessä, että rik-
kaan on vaikea samastua köyhän
kokemuksiin. On tietysti toisin-
kin päin, mutta liiallisen varalli-
suuden aiheuttamia ongelmia on
vaikea nähdä suurena yhteiskun-
nallisena epäkohtana. Eriarvoi-
suus myös kaventaa demokrati-
aa, sillä vallalla on taipumus ka-
sautua varallisuusjakauman ylä-
päähän.

Therborn luonnehtii teostaan
sympaattisesti kansalaispuheen-
vuoroksi. Puheenvuoroaan hän
kuitenkin rikastaa lyhyellä kä-

siteteoreettisella analyysillä, jos-
sa ensiksi todetaan eron ja eri-
arvoisuuden eroavuus. Kaikki
erot eivät ole välttämättä epä-
oikeudenmukaisia eivätkä näin
ollen eriarvoisuutta. Esimerkik-
si sisarusten väliset erot vaikka-
pa temperamentissa eivät ole eri-
arvoisuutta silloin, kun niistä ei
seuraa tasavertaisuuden loukka-
uksia. Lapsilla onkin joidenkin
tutkijoiden mukaan myötäsyn-
tyinen kyky havaita eriarvoinen
kohtelu. Ainakin lapsiperheissä
käydään monia kiistoja kakun
jakamisen oikeutuksesta, myös
konkreettisessa mielessä.

Teoretisoidessaan eriarvoi-
suutta Therborn viittaa lähin-
nä Karl Marxiin, John Rawlsin
oikeudenmukaisuusteoriaan ja
Amartya Senin kyvykkyyksäsi-
teeseen (käännöksessä *toimin-
tamahdollisuus*). Kiinnostavam-
maksi asetelma kääntyy, kun
Therborn haastaa liberaaliksi
leimaamansa ajattelun mahdol-
lisuuksien tasa-arvosta. Vaikka
kaikilla olisi lähtötilanteessa ta-
sa-arvoiset mahdollisuudet, yh-
teiskunnat eroavat instituutioi-
den ja säätelyn suhteen niin, et-
tä eri paikoissa tulokset eroavat.
Mahdollisuuksien täydellinen-
kään tasa-arvo ei siis riitä, jos
unohdetaan lopputulosten (epä)
tasa-arvo. Lisäksi reaali maail-
massa mahdollisuuksia tulee ja
menee. Joku osaa niihin tarttua,
toinen ei.

Eriarvoisuutta synnyttäviksi
mekanismeiksi Therborn kuvaa
etäätymisen, ulossulkemisen,
hierarkisoinnin ja riiston. Kukin
niistä vaikuttaa eriarvoisuuden
kehitykseen sekä suoraviivaises-
ti että rakenteellisen dynamiin
kan kautta. Esimerkiksi etäätyn-
minen tuottaa voittaja ja häviä-
jiä, individualisti puhuisi ”me-
nestyjistä” (ja ”luusereista”, ku-
ten nykyään armottomasti sano-

1 Palosuo, Hannele & Sihto, Mari-
ta & Lahelma, Eero & Lammi-Tasku-
la, Johanna & Karvonen, Sakari: *Sosi-
aaliset määrittäjät WHO:n ja Suomen
terveyspolitiikassa. Raportti 14/2013.*
Helsinki: THL, 2013.

taan). Etääntymisen välitön yksilötason vaikutus on pääsy kilpailijoiden edelle. Dynaaminen vaikutus nähdään vaikkapa tiedemaailman tendenssissä palkita – so. vahvistaa – akateemisia tähtiä tai ”huippuyksiköitä”. Tasa-arvoa tuottava vastamekanismi olisi joidenkin kuntien koulutuspolitiikassaan soveltama myönteinen erityiskohtelu.

Katsaus eriarvoisuuden historiaan on terve muistutus siitä, miten mielikuvat voivat johdattaa harhaan. Karkeasti yksinkertaistaen – tässä en tee lainkaan oikeutta Therbornin tiiviille, mutta vivahteikkaalle tarkastelulle – maailmansotien jälkeinen aika on ollut tasa-arvon voittokulkua maailmassa. Tuohon aikaan terveyden (elämisehtojen) tasa-arvo alkoi edistyä, samoin eksistentiaalinen tasa-arvo. Identiteettipolitiikan edistyttyä ihmisoikeuksien piiriin ovat päässeet niin naiset, lapset, alkuperäiskansat kuin useat etniset ryhmätkin. Seksuaalinen diskriminaatio on niin ikään vähentynyt radikaalisti. Kastilaitos on muodollisesti hävitetty.

Resurssipuolella tuloerotkin kaventuivat pitkään ja reippaasti, ainakin maiden välillä.

Koulutus on tasa-arvoistunut 1980-luvun jälkeen ja samalta näyttää vallan jaon kehitys. Vielä Suomen itsenäistyessä suurin osa Euroopan maista oli monarkioita, joissa hallitsijalla oli todellista valtaa.

Kehitys on ollut kuoppaista, toteaa Therbornkin, eikä tasa-arvon edistyminen ole lainomainen väistämättömyys. Yksisen rajoista on tullut vastaan sosiaalisen median kyvyssä mobilisoida ihmisiä muutosvoimaksi. Lisäksi tulonjaon kehitys viime vuosikymmeninä avaa huolettavan skenaarion talouden finansialisaation eli rahoitusmarkkinoiden roolin kasvun seurauksista. Se yhdistettynä pääoman vapaaseen liikkuvuuteen on johtanut pahenevaan resurssien eriarvoisuuden ja demokratian kaventumisen muodostamaan noidankehään.

Tässä ei ole tilaa esitellä koko päättelyketjua, mutta kokonaisuutena Therborn väittää, että tasa-arvon tulevaisuus ratkaistaan kolmella kentällä, jotka voisi tiivistää kamppailuksi eriarvoisuuden kasvoista, eriarvoisuuteen vaikuttavista instituutioista ja kamppailuksi keskiluokan sieluista. Eriarvoisuuden

kasvot ratkaisevat sen, millaisia mielikuvia eriarvoisuus ja sen vaikutukset tuottavat. Eriarvoisuus tunnutaan usein mieltävän kateudeksi, joka kohdistuu ”menestyjiin”, tai niihin, joilla on omaisuutta satumaisesti. Paljon olennaisempaa olisi mieltää eriarvoisuuden seuraukset jakautuman häntäpäässä. Eriarvoisuuden pitäisi henkilöityä heihin, joiden elämää, valinnanmahdollisuuksia tai kunnioitusta eriarvoisuus seurauksineen loukkaa.

Sillä puolestaan on merkitystä silloin, kun keskiluokka päättää, tukeako tasa-arvoa puoltavaa politiikkaa vai ajaako eriarvoisuuden edistymistä. Tämän kehityksen ratkaisevat kamppailut puolestaan käydään suhteessa perheinstituutioon, kansallismielisyyteen ja kapitalismiin. Miten taisto päättyy, on hämärän peitossa. ”Kummalla puolella itse aiot olla?” päättää Therborn teoksensa taistolaiskaikuihin.

Erityismaininnan ansaitsee Tatu Henttonen sujuvasta käännöksestä, jonka myötä Therbornin monopolista teosta on ilo lukea. Suosittelen tutustumaan kirjaan monipuolisena johdatuksena eriarvoisuudesta yhteiskunnallisena kysymyksenä.

Eliitti täysin levällään?

JARI KIRSILÄ

Klassinen eliittiteoria on pitänyt eliittejä demokratian vastaisina: yhtenäinen, itsetietoinen ja konspiratiivinenkin etuoikeutettujen ryhmä tekee koko yhteiskuntaa koskevat päätökset ohi suurten massojen. Mitä suljettumpi, sen vakavampi uhka eliitille on demokratialle.

Kuinka on laita nyky-Suomessa, uhkaako eliittimme demokraattista järjestystä? Vai koostuuko se modernisti ajatellen joukosta useita eliittejä, joiden keskinäinen kilpa lopulta toteuttaa demokratiaa?

Valtio-opin professori Ilkka Ruostetsaari kertoo tutkineen

Ilkka Ruostetsaari
Vallan sisäpiirissä
Vastapaino, 2014

sa eliittejä 30 vuotta; tämä kirja on yhteenveto tuosta kaikes-ta. Aikaan mahtuu 1990-luvun lamasta alkanut hyvinvointiva-ltion kriisi ja yhteiskunnan eriar-